

Elevbiblioteket

KLASSIFISERING AV LITTERATUR

Det er vanlig å klassifisere litteratur for barn og unge etter alder og plassering i skoleløpet: ”Denne boka passer for 13-15-åringer”, ”Boka kan leses av elever i ungdomsskolen.” eller ”Her er ei bok for alle fra 14 år og oppover!” Denne klassifiseringen er enkel å bruke når man skal lage orden i en bokhylle, og den gjør det enklere for den som skal plukke ut bøker på ulike trinn. Spørsmålet er om alder og trinn egentlig er den beste måten å klassifisere litteratur på? Er det enkle alltid det rette?

Når vi klassifiserer litteratur etter alder og plassering i skoleløpet, tar vi lite hensyn til lesernes leseferdigheter og leseinteresser. De individuelle forskjellene blant barn og unge er like store som blant voksne lesere. Leseerfaringene i en elevgruppe på 10. trinn for eksempel, strekker seg fra Daniel som har lest *da Vinci-koden* av Dan Brown til Anita, som sliter med å sette ord sammen til meningsbærende setninger og som aldri har fullført ei bok alene. Som lærere og litteraturformidlere skal vi kunne tilby både Daniel og Anita litteratur som passer for dem: Bøker de har lyst til å lese, som de har forutsetninger for å lese og som de vil ha glede av. Det er dette som er individ-tilpasset litteraturformidling.

KLASSIFISERING MED UTGANGSPUNKT I ELEVENES LESEERFARING

I elevbiblioteket presenterer vi nye bøker for elever på ungdomstrinnet. Som en hjelp til å få oversikt har vi valgt å klassifisere litteraturen med utgangspunkt i elevenes leseerfaring, og titlene grupperes i kategoriene *uerfarne lesere*, *erfarne lesere* og *svært erfarne lesere*.

I september 2006 arrangerte Lesesenteret et

idéseminar om gutter og lesing, hvor deltakerne var 34 femtenårige gutter. På seminaret arbeidet guttene blant annet med temaer som ”Å finne lesestoff” og ”Myter om gutters lesing”, og i konklusjonene sine understreker de viktigheten av ”Større frihet i valg av bøker og sjanger” og ”respekt for andres lesestoff”. (Du finner rapporten *Read Wars – the Return of Men* på www.lesesenteret.no.) Det er et poeng å tilby elevene et variert spekter av bøker – det skal være noe for alle!

Vi har ikke tatt med voksenlitteratur i elevbiblioteket, selv om vi vet at mange bøker som blir gitt ut med voksne lesere som målgruppe er like aktuelle og attraktive for lesere på ungdomstrinnet. Grunnen til at vi ikke presenterer voksenlitteratur, er at vi tror at både elever og lærere har bedre kjennskap til den nye voksenlitteraturen enn den nye ungdomslitteraturen. La elevene få tilgang til både ungdomslitteratur og voksenlitteratur!

Vi har heller ikke presentert tekster på engelsk, selv om vi vet at mange elever i ungdomsskolen like gjerne leser bøker på engelsk som på norsk. Stadig flere norskspråklige leser tekster på engelsk. Tall fra bokhandlerne viser at det er en klar oppgang i salg av engelsk litteratur. En av forklaringsfaktorene er bedre språkkompetanse blant leserne. Vi blir stadig mer fortrolige med engelsk språk, vi hører engelsk i massemedia og på ferieturer, vi lærer engelsk i skolen, vi er kresne til oversettelser, engelske bøker er billigere og en oversettelse tar tid. Dessuten lærer vi engelsk når vi leser på engelsk. La elevene lese engelsk litteratur hvis de ønsker det.

I kategorien [Uerfarne lesere](#) finner vi elever som ikke er særlig motiverte for lesing, elever som ikke har lest så mange bøker ennå og elever som

sliter med lesingen. Her er også elever som av ulike grunner fremdeles ikke har utviklet funksjonell leseferdighet.

I kategorien **Erfarne lesere** finner vi elever som har erfaring med lesing både fra hjem og skole. Her er både de med stor leseinteresse, som leser både tjukke og tynne bøker, og de som leser ivrig når de finner den rette boka.

I kategorien **Svært erfarne lesere** finner vi elever med lang lesehistorie og stor interesse for lesing. Her er elevene som simpelthen ikke får nok.

Vi understreker at kategoriene er retningsgivende og ikke normative. De skal først og fremst være en hjelp til å få et innblikk i ny og aktuell litteratur, samtidig som vi har elevene og deres lesekompetanse og leseinteresse i tankene. Klarer vi å vekke elevenes interesse, godtar de gjerne litt strev. Det er dessuten lettere å lese noe en er interessert i og opptatt av enn noe som oppleves som fremmed. Utfordringen er alltid å få den rette boka fram til den rette leseren.

For å ha fullt utbytte av denne kategoriseringen, må læreren ha kjennskap til den enkelte elevs lesehistorie, interesse for lesing og leseferdigheter. Dette fordrer en dialog mellom lærer og elev:

Leser du bøker i fritiden?

Hva er favorittboka di?

Hvorfor synes du boka er kjedelig?

Har du lest denne boka før?

Hva leser vennene dine?

Akkurat som vi observerer og registrerer elevenes leseferdighet, bør vi kartlegge elevenes lesehistorier. (Dette kan du lese mer om i *Perlejakten*, Lesesenteret 2005).

Elever som har eller som kan stå i fare for å utvikle lesevansker

Elever som sliter med lesing, trenger tekster som gir mestringsopplevelser i tillegg til gode leseopplevelser. Vi må derfor kunne tilby tekster som er letteste, samtidig som de interesserer den enkelte eleven. Det er ulike kriterier for om en tekst er lettlest eller ikke. Språket bør ikke være for avansert. Det er blant annet en fordel at

setningene ikke er for lange og komplekse. Det betyr likevel ikke at setningsoppbyggingen må være kjedelig. Gjentakingsmønstre, både på ord-, setnings-, og handlingsnivå, er elementer som kan gjøre bøkene enklere å lese. Lange ord med konsonantkombinasjoner gjør bøkene vanskeligere å lese. Et enkelt persongalleri med få personer, gjerne i tydelig kontrast til hverandre, kan være til hjelp i lesingen. Dessuten vil kjennskap til tekstens sjanger, enten fra bok eller film, også påvirke leserens forventninger og slik lette lesingen.

Det er ikke bare formelle elementer som bidrar til å gjøre en tekst mer lesbar. Tematikken og elevens bakgrunnskunnskaper kan enten lette eller vanskeliggjøre lesingen. En tekst som *Kriminal saker* av Gill Harvey kan for eksempel være svært lett tilgjengelig for alle som synes kriminal saker fra virkeligheten er interessant. Motivasjonen for å lese en tekst er avgjørende! Tematikken trenger på ingen måte å være banal og barnslig selv om boka er lettlest. *Leser søker bok* er en allianse som jobber for at alle skal kunne finne gode og spennende bøker som kan utfordre og glede, uavhengig av om de er lite vant med å lese, om de har lesevansker eller er hemmet på andre måter. *Leser søker bok* har laget nettstedet www.boksok.no som er knyttet til en database med bøker som er lagt til rette på ulike måter for å nå forskjellige lesere. Her kan man søke bøker ut fra emne, sjanger, alder og hvordan boka er gjort tilgjengelig.

For noen elever kan nettopp det å fullføre en tekst med bokkvaliteter i innbinding, papirkvalitet og tykkelse øke mestringsopplevelsen. Å høre bøker opplest som lydbøker kan også gi gode leseopplevelser. Elever som strever kan ved hjelp av lydbøker få oppleve at ei bok er mer enn den teksten de selv mestrer å lese. Lydbøker kan derfor også brukes som "leselekser" for de som strever med lesingen. Flere av bøkene i elevbiblioteket er å få som lydbok.

Hvilke bøker finner vi i elevbiblioteket vårt?

Det er flere bildebøker i elevbiblioteket. Det er en myte at bildeboksjangeren blir uaktuell etter hvert som leserne får mer erfaring. Mange tror at bilder/illustrasjoner er lesestøtte - at de der for å lette lesingen og gjøre bøkene enklere. Slik er det ikke. I mange bildebøker er bildene meningsbærende i seg selv, og den fullstendige leseopplevelsen oppstår nettopp i samspillet mellom bilde og tekst. Både tematikk og

kompleksitet i bildebøkene varierer på samme måte som i andre bøker.

I læreplanen fokuseres det på sammensatte tekster, og bildebøker kan være svært nyttige når målformuleringer på dette området skal realiseres. Boka *For en neve havre* av Øyvind Torseter er for eksempel et godt grunnlag for arbeid med læreplantemaet ”sammensatte tekster”. Her utgjør tekst, bilder, musikk og film en helhet som kan være en god modell når ”elevene skal kunne bruke ulike medier, kilder og estetiske uttrykk i egne norskfaglige og tverrfaglige tekster” (jf kompetansemål i norsk for 10. trinn).

Vi trenger ikke å slutte å lese høyt for elevene selv om de går i ungdomsskolen (se for eksempel arbeidet med *Gutten i den stripete pyjamasen* senere i dette heftet). Flere av bøkene som er presentert i elevbiblioteket, egner seg godt til høytlesing for elevgrupper, som et utgangspunkt for felles leseopplevelser. Høytlesing gir også elevene gode lesemodeller, i

tillegg til glede ved selve lesestunden. Tekster som egner seg godt til høytlesing, har gjerne kapitler med en slik lengde at de passer bra for en høytlesingsøkt (uten at det går på tålmodigheten løs), og de er ofte bygd opp med en spenningskurve som trekker tilhørerne fra høytlesingsøkt til høytlesingsøkt. Det viktigste er kanskje likevel at formidleren - den som skal lese høyt - liker teksten selv, og dermed gir en engasjert og ektefølt presentasjon av den. Dette er én av grunnene til at litteraturformidlere ikke bør begynne å lese tekster høyt uten å ha gjort en selvstendig vurdering av dem på forhånd. (Dere kan lese mer om høytlesing i *Perlejakten*, Lesesenteret 2005.)

Bøkene *Grundig om gris* av Ragnar Aalbu, *Gutten i den stripete pyjamasen* av John Boyne, *Gravbøyaen våkner* av Sigbjørn Mostue og *Perfekte par* av Erna Osland er fylldig presentert andre steder i dette heftet, og har derfor ikke fått plass i elevbiblioteket. Bøkene i elevbiblioteket er presentert i samme målform som de er skrevet.

